

ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟ ΤΩΝ ΜΥΘΙΚΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ.

Τὰ μνημεία τῶν προϊστορικῶν χρόνων, τῶν χρόνων δηλαδή ἐκείνων καθ' οὓς τὸ ἀνθρώπινον γένος, νήπιον ἔτι, ἠγγύει πάσας τὰς μετὰ ταῦτα ἐφευρεθείσας τέχνας, καὶ τῶν ὁποίων ἡ μνήμη, οὔτε ἐκ βιβλίων, οὔτε ἐκ παραδόσεως περιήλθε μέχρις ἡμῶν, τὰ μνημεία λέγομεν ταῦτα ἐγένοντο ἀπὸ πενήκοντα ἐτῶν ἀντικείμενα συντόμου ἐρένης κατὰ τὴν Ἑσπερίαν. Αἱ σάλπιγγες τῆς Ἑλβετίας καὶ Ἰταλίας, τὰ δοτειοφόρα σπήλαια τῆς Γαλλίας καὶ τὰ λίθινα ὄπλα τῆς Σκανδιναβίας συνεκρότησαν τὰ πρῶτα στοιχεία ἐπιστήμης καθ' ἐκάστην ἀναπτυσσομένης, καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν κοινῶς παραδειγμένην σήμερον γνώμην, ὅτι μεγίστου μέρους τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ὁ πολιτισμὸς ὑπῆρξε πάλαι οἷος καὶ ὁ τῶν ἀγριωτέρων κατοίκων τῆς Ὀκεανίας, καθ' ἃ περιγράφεται ὑπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς περιηγητῶν.

Εἰς τῶν προϊστορικῶν αὐτῶν ἀρχαιοτήτων τὴν μελέτην ἐπέκυψαν ἀπὸ ἐνός ἔτους καὶ τινες παρ' ἡμῶν, οὐκ ὀλίγαι δὲ πραγματεῖαι περὶ λίθινων ὄπλων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων τῆς παναρχαίας ἐκείνης ἐποχῆς εὐρεθέντων ἐν Ἑλλάδι, ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ *Revue archéologique* τῶν Παρισίων. Τὸ παρατιθέμενον σύντομον ἄρθρον, γραφὴν ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀλβέρτου Dumont, μέλους ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς σχολῆς, καὶ δημοσιευθὲν ἐν τῇ αὐτῇ *Revue*, ἐξιστορεῖ τὰ περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκείνων τελευταῖα ἔργα. Μεταφράσαντες δὲ ἐκδίδομεν καὶ ἡμεῖς αὐτό, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι θέλει δοθῆ ἄφορμὴ εἰς ἐπιμελεστέραν ἔρευναν τῶν τοιοῦτων, οὐ μόνον περιεργείας ἀλλὰ καὶ ἱστορικῆς ὠφελείας ἔνεκα. Πρὸς τοῦτο δὲ δύναται τὰ συμβουλευθῶσιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενοι τὰ ἔκτυπα πολλῶν ἀντικειμένων ἀνηκόντων εἰς τοὺς προϊστορικοὺς αἰῶνας, ἅτινα προσήνεγκεν ὁ ἐν Σύρα σοφὸς πρόξενος τῆς Αὐστρίας Κ. Νάην εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας.

Ἴδου τὸ ἄρθρον·

Ἵποβελών τὸν Μάιον τοῦ 1866 ἔτους εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίαν συντόμους τινὰς σημειώσεις περὶ πολλῶν μνημείων τοῦ λιθίνου αἰῶνος εὐρεθέντων ἐν Ἑλλάδι, σκοπὸν εἶχον νὰ προσκαλέσω τὴν προσοχὴν τῶν σοφῶν εἰς τὴν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ εὑρεσιν εἰδους ἀρχαιοτήτων, οὐχὶ πολλὰ γνωστῶν ἐν

αὐτῇ, εἰ καὶ πολλὰ εἰσὶ τὰ σωζόμενα λείψαντα. Μετ' ἐμὲ δὲ ὁ Κ. Λενορμὰν περιέγραψεν ἀξιόλογον *pu-bleus* εὐρεθέντα παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ νήσῳ Ἴω, δημοσιεύσας μετὰ μικρὸν καὶ περιέργους εἰδήσεις περὶ οἰκιῶν τινων τῶν προϊστορικῶν χρόνων, ἀνακαλυφθεισῶν ἐν Θηρασίᾳ ὑπὸ τοῦ Κ. Νομικοῦ ⁽¹⁾, πρὸς τούτοις δὲ καὶ περὶ ποικίλων ὄπλων, ἅτινα εἶδε καὶ περιέγραψεν ἀπὸ τοῦ 1860 ἔτους κατὰ τὰς ἀποδημίας αὐτοῦ ⁽²⁾.

Οὐδεὶς ἀμφισβᾶλλει σήμερον ὅτι ἡ Ἑλλὰς διήλθεν, ὡς καὶ ἡ δυτικὴ Εὐρώπη, καὶ τὰς ἤττον ἐντελεῖς βαθμίδας τοῦ πολιτισμοῦ, καθόσον μάλιστα ἐν Ἀθήναις, Θήρᾳ, Ἰδρᾳ, Ὀρχομενῶ, Λεβαδείᾳ, Γυθείῳ, Μεγάρῳ, Ἑλλησπόντῳ καὶ ἄλλαχού εὐρέθησαν σφῦραι καὶ πελέκεις ἀνήκοντες ἀναντιρρήτως εἰς χρόνους τελείας βαρβαρότητος. Ἐγὼ δὲ καὶ εἶδον τὸ ἔτος τοῦτο δύο ὄπλα ἐκ λίθου ὄφίτου εὐρεθέντα κατὰ τὰ περὶ τὸν Ἀκροκόρινθον ὄρη. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κ. Κορδέλας, μηχανικὸς τοῦ ἐν Αὐγίῳ μεταλλείου, κατέχει τεμάχιά τινα λιθίνων μαχαίρων εὐρεθέντα ἐν τῇ νήσῳ τῆς Ἑλένης, ἀκατοικήτων καὶ σήμερον ὡς καὶ ἐπὶ Στράβωνος. Ἐν δὲ Κεραιίᾳ, μικρῷ χωρίῳ κειμένῳ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Εὐβοίας, ἐπὶ τινος τῶν ὄροπεδίων τοῦ Δελφινίου, χωρικός τις μοὶ ἔδειξεν ὠραῖον πέλεκυν, μῆκος ἔχοντα ἴσον πρὸς δέκατον σχεδὸν μέτρον, ἐκ λίθου σκληροῦ καὶ στιλπνοῦ. Ὁ Κ. Φίνλαιῦ κατέταξεν ἐσχάτως ἐν τῇ ἰδίᾳ συλλογῇ τρεῖς μικροὺς πελέκεις, ἀξιολόγους διὰ τε τὸ βάρος καὶ τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐργασίας, καὶ τόσῳ μᾶλλον περισπουδάστους, ὅση εἰσὶ τὰ μόνα ἀρχαϊκὰ δείγματα τοῦ λιθίνου αἰῶνος. Τὸ περιεργότερον ὅμως πάντων τῶν τοιοῦτων μνημείων, ὅσων ἐγὼ τοῦλάχιστον ἔλαβον γνῶσιν, εἶναι τὸ πρότινον μνημὸν παρὰ τοῦ διδάκτορος Seebach ἀνακαλυφθὲν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν ἐντός τινος κοιλιώματος βράχου, ὅπου ἐτηρήθη ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων εἶναι δὲ σφῦρα ἐκ τῶν ὀνομαζομένων *celts*, ὁμοία μὲν πρὸς τὰς εὐρεθείσας κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Σαμάρα ⁽³⁾, παραπλησίαι δὲ πρὸς τινὰς ἄλλας, μετακομισθείσας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κ. Seebach ἐκ τῆς κεντρικῆς Μεξικῆς. Ἡ σφῦρα αὕτη, ἐξ ὄφίτου τὸ χρῶμα ἔχοντος βαθύ πρασινόν, ὄξεια πρὸς τὴν μίαν ἄκρην, κυρτὴ καὶ ὀγκώδης πρὸς τὸ μέσον καὶ στρογγύλη πρὸς τὰ ἄνω, ἔχει μῆκος μὲν $\xi\xi$, πλάτος δὲ τεσσάρων καὶ ἡμίσεως ἑκατομμέτρων.

Καί τοι τὰ λείψανα ταῦτα εἰσὶν ὀλιγάριθμα, ἐνῶ

(1) Ὁρα Πανδ. Τόμ. ΙΖ', σελ. 372.

(2) Ὁρα *Revue archéologique*. Δεκέμβρ. 1866, Ἰανουάρ. καὶ Φεβρ. 1867. — *Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres*, Ἰούν. καὶ Αὐγ. 1866. — Finlay, περὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης. — *Russ, Archéologische Aufsätze*, τόμ. Β', σ. 492, κλ.

(3) *Somme*, ποτ. ἐν Γαλλίᾳ.

ἡ Δανία μόνη ἔχει ἐπέκεινα τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων δειγμάτων λιθίνων ὄπλων, ὅμως δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀφετηρία εἰς ἐξαγωγήν τινων συμπερασμάτων περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος.

Α΄.

Παλαιολιθικός αἰών.

Πρὸς μείζονα εὐκολίαν παραδέχομαι τὰς διαιρέσεις τοῦ sir John Lubboch.

Τοῦ ἀρχαιοτάτου αὐτοῦ αἰῶνος, ἀρχαιότερου πάντων τῶν λοιπῶν, ὅτε οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἐργαλεῖα καὶ ὄπλα εἶχον ἐκ λίθου, ὀλίγιστα λείψανα εὐρέθησαν ἄχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι· μεταξὺ δὲ αὐτῶν οὔτε σφῦραι, οὔτε πελέκεις ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ μόνον βέλη καὶ τμήματα μαχαιρῶν, ὧν τινὰ ὅμως, τὰ φέροντα πρὸ πάντων ἐφ' ἐκάστης ἄκρας δύο γραμμὰς μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἐγκεχαραγμένας, ἔχουσι μεγίστην ἀξίαν.

Ἡ τέχνη τοῦ κατεργάζεσθαι τὸν λίθον εἶχε φθάσει εἰς τὴν ἐντέλειαν· τοῦ αὐτοῦ εἶδους μάχαιραι, εὐρεθεῖσαι ἐν Ἑλβετίᾳ, σύγχρονοι εἰσὶ τῶν ὄπλων καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἀντικειμένων τῶν πρώτων προϊστορικῶν χρόνων, ὅτε πᾶσα ἡ κεντρικὴ καὶ μεσημβρινὴ Εὐρώπη κατετρόχετο ὑπὸ τοῦ ψύχους τῆς καθ' ἡμᾶς Σιθηρίας, καὶ κατοκεῖτο ὑπὸ mammoths, bos primigenius καὶ ursus spelaeus.

Τὰς δὲ ἀκωκὰς τῶν βελῶν δὲν θεωρῶ ἐπίσης ἀξίας περιεργείας, οὐ μόνον διότι οὐδεμίαν εἶδον ἄχρι τοῦδε ἔχουσαν σχῆμα ἀρπάγης ἢ φύλλου, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ χρῆσις τοῦ εἶδους τούτου τῶν ὄπλων ἐσώζετο καὶ ἐπὶ Ἡροδότου παρὰ πολλοῖς λαοῖς τοῦ Μεγάλου Βασιλέως.

Β΄.

Νεολιθικός αἰών.

Τοῦ δὲ νεολιθικοῦ αἰῶνος, οὔτινος ἰδίως χαρακτηρ εἶναι ἡ ἐντελεστέρα κατεργασία τοῦ λίθου, εὐρέθησαν πολλὰ λείψανα ἐν Ἑλλάδι· celtis ἀνεκαλύφθησαν πανταχοῦ, καὶ τὸ φυσιογραφικὸν μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἀπέκτησε πρὸ μικροῦ ἐξ τοιαῦτα πολλοῦ λόγου ἀξία, μεγάλας δὲ ἔχοντα πρὸς ἄλληλα διαφορὰς. Ἴδου ἡ περιγραφή αὐτῶν·

Πέλεκυς ἐκ πορφυρίτου λίθου, χρώματος ὑδατώδους, πλατύτατος (9 ἑκατόμ. πρὸς 7).

Πέλεκυς ἐκ πορφυρίτου ἐρυθροῦ (7 ἑκατόμ. πρὸς 5).

Πέλεκυς ἐκ πορφυρίτου πρασίνου (τοῦ αὐτοῦ μεγέθους).

Πέλεκυς ἐκ πορφυρίτου πρασίνου στίγματα ἔχοντος ἐρυθροῦ (5 ἑκατόμ. πρὸς 4 1/2).

Πέλεκυς ἐξ ὀφίτου πρασίνου ἀνοικτοῦ, φλέβας ἔχοντος ἐπίσης πρασίνου, ἀλλὰ βαθέως χρώματος.

Μικρὰ σφῦρα (2 ἑκατόμ. πρὸς 3).

Τὰ ὄπλα ταῦτα ἀνήκον πρὶν εἰς χωρικὸν ἐκ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Κύμης.

Πιθανῶς εἰς τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἀνάγονται καὶ τινὰ οἰκιακὰ σκεύη, βυναύσως κατεργασμένα, ἅτινα εἶδον παρὰ τῷ Κ. Πρασίνω ἐν Ἀμοργῷ, εὐρεθέντα πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Ἀρκεσίνης· εἰσὶ δὲ λίθοι ἠφαίστειοι ἐσκαμμένοι καὶ ὀπωσοῦν κατεργασμένοι ὡς ἀγγεῖα, ἔχοντες τὴν βάσιν πλατεῖαν περὶ τὰ τρία ἢ τέσσαρα δέκατα τοῦ μέτρου, καὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ εὐρεθέντα ἐν Tayac καὶ Eysies, ἅτινα περιγράφονται ὅγκοι λίθων τετράγωνοι ἢ στρογγύλοι κατὰ τὰ χεῖλη καὶ κοῖλοι κατὰ τὸ κέντρον, ἐν οἷς ἡ ἐκοπνίζετο σίτος κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Vibrage, ἢ ἠνάπτετο πῦρ διὰ τῆς συντριβῆς τεμαχίου ξύλου, κατὰ τὸν Κ. Lartet.

Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Θηρασίᾳ ἀνακαλυφθέντα ἀξία λόγου κτίρια ἀνήκουσιν εἰς τὸν αὐτὸν αἰῶνα· οὐδὲ ἔχνος μετάλλου ἀνευρέθη ἐν αὐτοῖς, οἱ δὲ λίθοι, ἀκόμψως λελατομημένοι ἢ μάλλον ὅλως ἀκατέργαστοι, συνενεοῦνται δι' εἶδους πηλοῦ μεικτοῦ μετὰ χόρτου. Αἰθίνας πρίων, δακτύλιοι καὶ λεκάναι ἐκ λίθου ἐπίσης, μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἠγνόουν καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον· εἰσὶ δὲ τὰ ἀγγεῖα ἐντελεστέρα τῶν συγχρόνων αὐτοῖς, τῶν εὐρεθέντων κατὰ τὴν Ἑσπερίαν, δι' ἃ καὶ δυσκόλως πείθεται τις ὅτι ἐκεραμεύθησαν ἄνευ τροχοῦ. Ὅπως δὴ ποτε τὸ φαιὸν χρῶμα μαρτυρεῖ τὴν προαιωνίαν αὐτῶν κατασκευὴν· αἱ δὲ περὶ τὸν αὐχένος καὶ τὴν κοιλίαν γραμμαὶ βαθέως κιτρίνου χρώματος, εἰσὶν ἀκομψόταται.

Ἐξ ὧν ἄχρι τοῦδε γινώσκωμεν περὶ τοῦ νεολιθικοῦ αἰῶνος, φαίνεται ὅτι ὁ ἐπ' αὐτοῦ πολιτισμὸς ἦτο ἀνώτερος ὀπωσοῦν τοῦ προηγουμένου, διότι καὶ ὁ σίτος καὶ ἡ βρίζα ἦσαν γνωστὰ, καὶ χειρομύλους εἶχον, εἰ καὶ βυναύσους, πρὸς ἄλεσιν. Οἱ κάτοικοι ἄρα τῶν χρόνων ἐκείνων δὲν ἦσαν πολὺ κατώτεροι τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ palafittes (τῶν κατοικούντων ἐπὶ καλυθῶν ὑπὸ πάλων βασταζομένων). Κατὰ τοὺς ἀπωτάτω αἰῶνας οἱ κάτοικοι τῆς Δύσεως ἐλάτρευον θρησκευτικῶς τοὺς νεκροὺς, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν σπηλαίων· οἱ δὲ σύγχρονοι αὐτῶν κάτοικοι τῶν Κυκλάδων ἐθαπτον τοὺς ἰδίους ἀρχηγούς, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Ross, ἀνακαλύψας λίθινὰ ὄπλα ἐν πολλοῖς τάφοις. Καὶ τῶν λέμβων δὲ (pirogues) ἡ χρῆσις δὲν ἦτο ἄγνωστος. Οἱ δὲ πελέκεις οἱ εὐρεθέντες ἐν τινι χώρᾳ εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ λίθου μετακομισθέντος ἐξ ἄλλης πλησιοχώρου. Ἐν Ἀμοργῷ παραδείγματός χάριν δὲν ὑπάρχουσι κατ' ἐμὲ ἠφαίστειοι βράχοι, πολλὰ δὲ τῶν ἐν Ἀττικῇ ἀνακαλυφθεισῶν σφυρῶν φαίνονται εἰσπληθεῖσαι ἐκ Μύλου ἢ Θήρας.

Τελευταία ἀπόδειξις τῆς προόδου τῶν λαῶν ἐκεῖ-

νων εἶναι καὶ γνάθος εὐρεθεῖσα ἐν Θηρασίᾳ, ἧς τινος ἔκτυπον κατέθετο ἐν τῷ ἐν Παρισίοις Μουσείῳ τῆς φυσικῆς ἱστορίας ὁ Κ. Janzen. Οἱ ἐν τῇ Δύσει κάτοικοι τῶν terrains quaternaires ἔχουσι πολλάκις τὸ κράνιον ὀγκῶδες καὶ ἀσχημον· τὰ δὲ ὅσῳ, τὰ σύγχρονα τοῦ κατὰ κλυσμοῦ ὅστις ἐχώρισε τὴν Θήραν ἀπὸ τῶν πέριξ νήτων, ἀνήκουσιν εἰς φυλὴν ὀλίγον διαφέρουσαν τῆς ἡμετέρας.

Κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐκείνους ἐγίνωσκον ἄρα γε οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος τὰς λιμναίας (lacustres) κατοικίας; τὸ κατ' ἐμὲ μάλιστα· διότι περιηγούμενος ἐν Θεσσαλίᾳ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον εἶδον ἐν τῇ Βοιωτικῇ λίμνῃ ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων καλύψας βασταζομένας ὑπὸ πάλων, ἐν αἷς κατοικοῦσι ποιμένες, ὅπως σώζονται, λέγουσιν, ἀπὸ τῶν ἐπιπολαζόντων πυρετῶν κατὰ τὰς διακεκρυμένας ἐκείνας πεδιάδας. Τὰ ἐπὶ Ἡροδότου ἱκρία, ἅτινα «ἐξευγμένα ἐπὶ σκυρῶν ὑψηλῶν ἐν μέσῳ ἔστηκε τῇ λίμνῃ Πρασιάδι»⁽¹⁾ πρὸς κατοικίαν, ὑπάρχουσι καὶ σήμερον· οὐδὲν δὲ μοι φαίνεται ἀπίθανον ὅτι ἕμοιον εἶδος οἰκιῶν, πολλὰ φυσικὸν κατὰ τοὺς πρωτογενεῖς ἐκείνους αἰῶνας, ἦτο καὶ ἐνταῦθα γνωστὸν ὡς καὶ κατὰ τὴν Δύσιν. Καθὰ ὀρθῶς λέγει ὁ Θουκυδίδης, «πολλὰ δ' ἂν καὶ ἄλλα τις ἀποδείξειε τὸ παλαιὸν Ἑλληνικὸν ὁμοιότροπον τῷ νῦν βαρβαρικῷ διακτώμενον»⁽²⁾, δὲν εἶναι ἄτοπον νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος ὅπου καὶ νῦν σώζεται τὸ ἔθος ἐκεῖνο, ὅτι ἦτο κοινὸν τὸ πάλαι.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς κατασκευῆς τῆς Ἑλλάδος αἱ λιμναῖαι οἰκοδομαὶ ἐγένοντο μᾶλλον κατ' ἐξαιρέσιν· διότι πλὴν τῶν ἐν Βοιωτίᾳ, Αἰτωλίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ λιμνῶν, αἱ λοιπαὶ εἰσὶν ἀνάξιτοι λόγου. Τὸ μέρος ὅπου ἀνεκαλύφθησαν πλείονα ὄπλα ἐκ πορφυρίτου καὶ ὀφείτου εἶναι τὸ μεσημβρινὸν τῆς Εὐβοίας, ὅπου ὑπάρχει μία μόνη λίμνη, ἡ τοῦ Δίστου, καὶ αὐτὴ μικρὰ καὶ συνασφριγμένη μεταξὺ ξηρῶν ὄρεων· ἡ δὲ λίμνη Βόρξ εἶναι πάντῃ ἀσήμαντος. Πρὸ τινων ἡμερῶν ἐμάθομεν ὅτι ὑπῆρχε καὶ τρίτη λίμνη ξηρανθεῖσα ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ὡς γίνεται γνωστὸν ἐκ τινος περιέργου ἐπιγραφῆς ἀναγομένης εἰς τὸ μεταξὺ Ἐρετριέων καὶ ἐργολάβων συμβόλαιον⁽³⁾· ἀλλ' ὑποθέτω ὅτι δὲν ἦτο πολλὰ ἐκτεταμένη. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Εὐβοίας εἶχον ἐφεύρει καὶ ἄλλον τρόπον ἀμύνης κατὰ τῶν γειτόνων αὐτῶν καὶ τῶν θηρίων. Ἀναζητῶν κατὰ τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον ἀστροπελέκια ἐν Εὐβοίᾳ, ἤκουσα παρὰ τῶν χωρικῶν ὅτι εὐρί-

σκοντο πάμπολλα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων καὶ τῶν ὑψηλῶν ὄροπεδίων.

Γνωστὸν ὅτι ἡ ἀπὸ Σκύρου μέχρι τῆς ἄκρας τῆς Καρύστου χώρα περιέχει ἀπείρους ἀρχαίας οἰκοδομὰς, τόσον ὁμῶς δυσπροσίτους, ὥστε οὐδέποτε ἐπισκέπτεται τις αὐτάς. Τὰ λείψανα ταῦτα βυναύσων οἰκοδομῶν, κείμενα ἐπάνω ἀθύσων καὶ κρημνῶν καὶ μεταξὺ βράχων, ἀνῆκουσι βεβαίως εἰς τὸν αἰῶνα τῶν πρώτων κατοίκων τῆς νήσου· περὶ δὲ τῶν θέσεων ἐφ' ὧν κείνται ἔγραψε καὶ ὁ Κ. Παγκαθῆς περίεργά τινα ἐν τῇ περιηγήσει αὐτοῦ, τῇ ὑποβληθείσῃ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν⁽⁴⁾. Φαίνεται δὲ ὅτι κατὰ τὰ Κοῦλα τῆς Εὐβοίας, ὅπως ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, εὐρίσκεται μὲγας ἀριθμὸς τῶν τοιούτων, οἱ δ' Εὐβοεῖς ἀξιοῦσι τὰ περὶ τὸν Καφηρέα περιεργότερα⁽⁵⁾. Ἀνάγκη νὰ ἐξερευνηθῇ τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Εὐβοίας, ὅπως διαφωτισθῇ ὁ προϊστορικὸς αἰὼν τῆς Ἑλλάδος· κατὰ δὲ τὰς μικροτέρας νήσους αἱ οἰκίαι κατασκευάζοντο καὶ κατὰ τὰ ὁμοία μέρη, διότι ἡ θάλασσα προστάτευεν ἀρκούντως αὐτάς.

Γ.

Χαλκοῦς αἰὼν.

Ἀνακάλυψίς τις γενομένη πρὸ τινων μηνῶν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀχμέτ Ἀγᾶ, πρὸς ἄρκτον τῆς Χαλκίδος, δεικνύει ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅπως καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ, τὸν λιθινὸν αἰῶνα διεδέχθη ὁ χαλκοῦς· εἶναι δὲ τὸ ἀνακαλυφθὲν μικρὸς σφυροπέλεκυς, κατὰ πάντα ὅμοιος πρὸς τὸν ἐν Waterford εὐρεθέντα πρὸ τινων ἐτῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Κ. Lubbock δημοσιευθέντα⁽⁶⁾. Τὸ σχῆμα τοῦ ὄπλου τούτου ὁμοιάζει διαφερόντως πρὸς τὸ τῶν λιθίνων ἐκείνων τῶν καλουμένων cells. Εἶναι δὲ ἐκ κιτρίνου χαλκοῦ, πρὸς μὲν τὴν κορυφὴν στρογγύλον, ὀξὺ δὲ ὀπωσοῦν πρὸς τὴν ἐτέραν ἄκρην. Γνωστὸν ὅτι τοῦ χαλκοῦ ἐγένετο χρῆσις πρὸ τοῦ σιδήρου, διότι εὐκόλως καταργάζεται· οἱ δὲ κατακτεταὶ τῆς Μεξικῆς εἶδον ἀγρίους δίδοντας αὐτῷ ποικίλα σχήματα διὰ λιθίνων σφυρῶν.

Τὸ πολύτιμον τοῦτο ὄπλον εὐρίσκεται σήμερον παρὰ τῷ Κ. Φίνλιϋ, μόνον δὲ τὸ σχῆμα αὐτοῦ ἀρκεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ τέλος τοῦ νεολιθικοῦ αἰῶνος, καθόσον μάλιστα καὶ τὰ ἀρχαῖα κείμενα ἐπιμαρτυροῦσι τοῦτο. Ὁ Ἡσίοδος, ὁμιλῶν περὶ τῆς τρίτης γενεᾶς τῶν ἀνθρώπων, λέγει σαφέστατα ὅτι τὸν σίδηρον μεταχειρίσθησαν οἱ ἀρχαῖοι ἐκείνοι μετὰ τὸν χαλκόν·

(1) Πιστ. Ε', 16.

(2) Θουκυδ. Α', 6.

(3) Ὁ ἔφορος τῶν παρὰ τῷ ἐπὶ τῆς παιδείας ὑπουργείῳ ἀρχαιοτήτων Κ. Εὐστρατιάδης, προτίθεται νὰ ἐκδώσῃ τὴν σπουδαιότητα ταύτην ἐπιγραφὴν.

(4) Mémoires présentés par divers savans. Τίμ. Γ'.

(5) Αὐτόθι: σελ. 231.

(6) Catalogue de l'Acad. royale irlandaise, σ, 363.

«Ταῖς δ' ἦν χάλκεα μὲν τεύχεα, χάλκεοι δὲ τε οἴκοι,
 «χαλκῷ δ' εἰργάζοντο» μέλας δ' οὐκ ἔσκε σιδήρεος (1).»

Φέρω καὶ δευτέραν μαρτυρίαν, τὴν τοῦ Λουκρετίου· εἰ καὶ ἡ παρατιθεμένη περικοπὴ εἶναι γνωστό-
 τάτη, καλὸν ὅμως νὰ ἐπικαλέσω αὐτὴν ὁμιλιῶν
 περὶ τοῦ λιθίνου αἰῶνος τῆς κλασικωτάτης τῶν χω-
 ρῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου·

«Arma antiqua manus, ungues dentesque fuerunt,
 Et lapides et item sylvarum fragmina rami,
 Posterius ferri vis est, prisque reperta;
 Sed prior aeris erat quam ferri cognitus usus.
 Aere solum terram tractabant, aereque belli
 Miscebant fluctus et vulnura vasta ferebant.

(Ἔσμη Β' 1283 καὶ καθ.)

Καὶ ταῦτα μὲν ὀλίγα πρὸς ἀπόδειξιν· πολλὰ δὲ
 καὶ πολύτιμοι ἔσονται, ὡς ἐλπίζω, αἱ ἐκ τῆς Θήρας
 εἰδήσεις περὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων, καθόσον ἐλό-
 κληρος πολιτισμὸς ἀνεκαλύφθη ἐκεῖ ἐσχάτως χάριτι
 τοῦ Ἡφαισίου. Ὅπως ἐν Ἑλβετικῇ palafittes, οὕτω
 καὶ ἐν Θήρα ἐνώθησαν ἴχνη τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου.
 Καὶ οὕτω πληροῦται ἡ προφητεία τοῦ Bogy de
 Saint-Vincent εἰπόντος πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, ὅτι
 ἄφθοιοι ἔσονται αἱ ἀνακαλύψεις ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ.
 Ὁ σοφὸς συγγραφεὺς ἀξιολόγων πονημάτων περὶ τε
 τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τῆς Ἀλβανίας K. Hahn,
 φιλοπονεῖ τὴν ὄραν ταύτην γενικὴν τινὰ πραγμα-
 τεῖαν περὶ τῶν ἐν Θηρασίᾳ πρωτογενῶν μνημείων·
 καὶ πιθανὸν ἢ ἱστορία τῶν φυλῶν αἵτινας ἤκαμαν
 πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τοῦ Ἀχιλλέως, νὰ διαφωτι-
 σθῇ ἔτι πλέον τῆς τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Ἑλ-
 βετίας. Θέλομεν μάθει τότε ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων
 καθ' οὓς οἱ ποιηταὶ ἔθεντο τὸν χρυσοῦν καὶ τὸν ἀρ-
 γυροῦν αἰῶνα, ὁ ἄνθρωπος ἔζη καὶ ἐν Ἑλλάδι ὅπως
 καὶ οἱ ἄγριοι τῆς πυρίνης Γῆς ἢ τοῦ κέντρου τῆς
 Αὐστραλίας (4).

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ἰουνίου 1867.

A. DUMONT.

ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟΝ ΡΟΔΟΝ.

⊕⊕⊕

A.

Πρὸ τινῶν ἐτῶν κομψοπρεπῆς τις καὶ εὐειδὴς νέος,
 ἐρχόμενος ἐκ Παρισίων, κατέβη ἐκ τῆς ἀμάξης δύο
 λεύγας περίπου μακρὰν τῆς Προβέν. Τὸ μέρος ὅπου

(1) Ἔργ. καὶ ἡμ. 150 καὶ καθ. — Ὄρα καὶ Rossignol, Mé-
 moires dans l'antiquité, σ. 215 καὶ καθ.

(4) Προσκαλῶ τὴν προσοχὴν τοῦ περιηγητοῦ, ὅστις ἤθελεν ἐπι-
 σκοπεῖν τὴν περιεργὴν νῆσον Ἀμοργὸν, εἰς τινὰ λίθον, τὸν ὁποῖον
 δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ μελετήσω καλῶς· εἶναι δὲ οὗτος ὄγκος
 βράχου, σχῆμα ἔχων τραπέζης, ὀνομαζόμενος ὑπὸ τῶν κατοί-
 κων «Τράπεζα Θεοῦ», καὶ τιμώμενος παρ' αὐτῶν. Κεῖται δὲ
 δεξιᾷ, ἐκ τῆς πόλεως πρὸς τὰ εἰσέπια τὰς Αἰγιαλαίας.

κατέβη (ἦτο δὲ πρῶτα ἔαρος δροσερά), δὲν ἦτο οὔτε
 χωρὶον, οὔτε ἀκατοίκητος πεδιάς, ἀλλ' ἐκατέρωθεν
 τοῦ δρόμου ἔκειντο ἐσκορπισμέναι πλῆθος ἐξοχικῶν
 οἰκιῶν μεταξὺ κήπων μεγάλων καὶ μικρῶν, κατὰ τὴν
 κατάστασιν τοῦ ἰδιοκτήτου. Ἀφοῦ παρετήρησε κα-
 λῶς τὰ πέριξ, ἐκάλεσε νέον χωρικὸν ἀκολουθοῦντα
 πεζὸν τὴν ἁμαξάν, ἔθετο εἰς μὲν τὴν δεξιάν αὐτοῦ
 νόμισμα, εἰς δὲ τὴν ῥάχιν μικρὸν δερμάτινον κιβώ-
 τιον, καὶ διευθύνθη πρὸς τινὰ οἰκίαν, ἐπὶ τοῦ δώμα-
 τος τῆς ὁποίας ἦταν τέσσαρα γύψινα ἀγάλματα,
 κείμενα εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας, καὶ παριστῶντα
 τὰς ὄρας τοῦ χρόνου. Καὶ τὸ μὲν Ἔαρ ἔκειτο πρὸς
 ἀνατολὰς, τὸ δὲ Φθινόπωρον πρὸς δυσμὰς, τὸ Θέρος
 πρὸς μεσημβρίαν καὶ ὁ Χεῖμων πρὸς βορρᾶν. Ἐκ τῆς
 ἀλληγορίας ταύτης ὀδηγούμενος ὁ ἡμέτερος νέος,
 δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦ παρακειμένου
 μονοπατίου, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν θὰ εὑρίσκε διεξο-
 δον. Μετὰ τινὰ δὲ λεπτὰ ἐφθασε πρὸ πύλης φυλατ-
 σομένης ὑπὸ δύο κεραμίνων λεόντων, εἶδε διὰ μικρᾶς
 ὀπῆς εἰς τὴν αὐλὴν καὶ πεισθεὶς ὅτι ἦτο ἡ οἰκία τὴν
 ὁποίαν ἐζήτηι, ἐκαθάρισε τὰ ὑποδήματα μεταξὺ
 τῶν χόρτων, ἔδωσε τὸν λαιμοδέτην, ἐτακτοποίησε
 τὴν κόμην του καὶ ἐσήμανεν.

— Ἐδῶ κατοικεῖ, ἠρώτησε τὸν ἀνοίξαντα αὐτὴν
 ὑπηρέτην, φέροντα τὰ κυριακάτικά του, ὁ Κ. Σιμάρ;

— Ὁ κύριός μας εἶναι ἔξω, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος,
 κρατῶν ἀπὸ τοῦ περιλαιμίου μαῦρον κύνα, οὐχὶ τό-
 σον εἰρηνικὸν ὅσον οἱ κεράμινοι λέοντες, ὅστις γαι-
 γίλων ἀυστόλως, ἐσκέπαζε τὴν ὁμιλίαν τοῦ ξένου
 καὶ τοῦ θυρωροῦ.

Ἀγανακτήσας διὰ τοῦτο ὁ νέος ἀνεστήκωσε τὸ
 ῥαβδίον του, καὶ κατέφερε γενναίως αὐτὸ εἰς τὸ
 πρόσωπον τοῦ ζώου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀπροσδόκητον
 τοῦτο μάθημα δὲν ἤρασαν εἰς τὸν σκύλον, ἀνεπή-
 δησε καὶ ἠτένισεν ἀγρίως τὸν ξένον, ὡς ἂν ἤθελε
 νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἰδὼν ὅμως καὶ δεύτερον ἀ-
 νυψωθὲν τὸ ῥαβδίον, ἐστράφη, κατεβίβασε τὰ αὐτὰ
 καὶ τὴν οὐρὰν καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν καλύβην του.

— Τί σ' ἔκαμεν ὁ Σολιμάν, ἠρώτησεν ὁ ὑπηρέ-
 τής ἀποτόμως, καὶ τὸν δέρεις;

Ἄλλ' ὁ νέος ἀντὶ ἀποκρίσεως ἔλαβε τὸ κιβώτιόν
 του, καὶ ῥίψας αὐτὸ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὑπηρέτου·

— Ἐάν, εἶπε, δὲν εἶν' ἐδῶ ὁ Κ. Σιμάρ, θὰ εἶναι
 βεβαίως ὁ Κ. Τεσιέ· ὀδήγησέ με εἰς τὸ δωμάτιόν του.

Καὶ ὁ θυρωρὸς, καταπληχθεὶς, ὡς πάντες οἱ χυ-
 δαῖοι, ὑπὸ τοῦ τόνου τῆς ὁμιλίας τοῦ συνοδευομέ-
 νου καὶ ὑπὸ ἰσχύος, ἐγόγγυσε μὲν ἀλλ' ὑπήκουσεν.
 Ἐνῶ δὲ διέβαινε πλησίον τοῦ σκύλου, οὗτος θυμω-
 θεὶς, ἐπήδησεν ὡς ἑμμανῆς, καὶ δαγκάσας τὸ ἐνδύμα
 του τὸ ἐξέσχισε.

— Διάβουλε! ἀνεφώνησε μὴ ἰδὼν τὸ σχίσμα
 τοῦ κυριακάτικου ἐνδύματός του· ἰδοὺ τί ζῶον ὑπε-